

PR. PROF. DR. IOAN DURĂ

Ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române îndepărtați din scaun și trimiși în recluziune monastică de către autoritățile comuniste în anii 1944-1981

Prigoana sau „teroarea roșie”, care își are ca model Revoluția franceză, s-a manifestat împotriva Bisericii Ortodoxe odată cu preluarea puterii de către bolșevici în Rusia.

Cât privește în Basarabia, imediat după anexarea ei de către ruși, a fost distrusă toată organizarea bisericească românească de până atunci, în locul Mitropoliei Basarabiei s-a înființat o episcopie dependentă de Patriarhia Moscovei, cu sediul la Chișinău, cârmuită de ierarhi ruși. Și același lucru s-a întâmplat și la Cernăuți, unde «în locul Mitropoliei românești s-a creat o Episcopie, cu ierarhi ruși sau ucraineni. Eparhiile Ismailului și Hotinului (Bălți) au fost considerate ca desființate».

De „arhipelagul ororii” n-a scăpat nici Biserica Ortodoxă din România, în frunte cu ierarhii acesteia, odată aduși la putere comuniștii de către armata roșie de ocupație, când s-a început sovietizarea țării după modelul stalinist.

Cu privire la ierarhi, a fost emis decretul cu numărul 166 din 1947, care prevedea îndepărtarea acelor în care regimul comunist nu avea încredere. Ceea ce s-a și întâmplat, de altfel. Iar, din anul următor, 1948, regimul comunist trecea și la exercitarea unui control riguros, permanent și direct asupra Bisericii «mai ales prin ofițerii de Securitate, prezenți mereu în toate instituțiile bisericești (protopopiate, mănăstiri, școli teologice, centre eparhiale, Patriarhie), gata oricând să reprime orice acțiune considerată contrară intereselor statului ateu». Erau acei așa-numiți „inspectori de culte” din cadrul Ministerului de Culte - devenit Departament al Cultelor în 1958 - care aveau să-și înceteze funcția abia la sfârșitul lui martie 1990.

La 15 mai 1948, avea să fie declanșată teroarea politică pe scară largă, prin arestările politice în masă, iar «începând cu anul 1949 și până în 1962», să se fixeze «domiciliul obligatoriu la aproximativ 60.000 de persoane». Așadar, România începea să fie «o insulă din Arhipelagul Gulag, o țară „pregătită” să devină colonie sovietică», după cum scria, foarte recent, dl. Aurel Sergiu Marinescu.

Printre cele «aproximativ 60.000 de persoane», cărora li s-au fixat «domiciliul obligatoriu» în perioada amintită, au fost și clerici ortodocși, preoți și ierarhi.

Numai că domiciliile forțate pentru ierarhii ortodocși depuși din treaptă le-au constituit chiar mănăstirile și schiturile, devenite loc de surghiun sau de recluziune monastică, și în care Securitatea își avea, firește, informatorii ei. Ce-i drept, până în 1957, Securitatea nu reușise încă să-și aibă informatori în toate mănăstirile ortodoxe. Dovadă că în acel an, 1957, ministrul de Interne, Alexandru Drăghici, «constata că, în cele 27 mănăstiri și schituri din regiunea Bacău, exista doar în 8 câte un informator, în regiunea Pitești, erau informatori doar în 13 din cele 33 mănăstiri, în cele 7 din regiunea Constanța, niciunul»

Din motive tactice și din cauza stării de spirit a populației din țară, care nu le era favorabilă, comuniștii au manifestat precauție și rețineră în ceea ce privește trimiterea ierarhilor ortodocși în temnițe. Din cele cercetate, cunoaștem doar cazul episcopilor Nicolae Popovici al Oradiei și Eugenie Laiu Suceveanul al Tomisului, care au fost întemnițați. În schimb, preoții și monahii ortodocși umpleau închisorile. După o evaluare imediat postdecembristă, «din 12.000 de preoți ortodocși, peste 3.000 au fost închiși sau trimiși la Canal. Din aceștia, peste 1.800 au murit. La Poarta Albă, dintr-un transport de 100 preoți, în zece zile, majoritatea au pierit. Adică, unul din patru preoți ortodocși au trecut prin închisorile comuniste».

Regretatul istoric Alexandru Duțu scria, cu câțiva ani în urmă, în studiul său *Ortodoxie și totalitarism*, redactat în limba franceză, că «dacă într-o primă fază, din 1948 la 1963, regimul a încercat să izoleze Biserica, aruncând în închisoare pe preoții opozanți și controlând din punct de vedere economic și politic toată activitatea religioasă, din 1963 spre 1980, acesta a limitat în mod strict prezența socială și culturală a Bisericii. Ultima fază, din 1980 la 1989, regimul a încercat să lichideze Biserica ca instituție». Fără îndoială este cert că, până în 1963, persecuția Bisericii de către autoritățile comuniste a fost foarte violentă și fățișă. Or tocmai până în 1963, și ierarhii Bisericii Ortodoxe Române urcați pe tron înainte de 1944 și care nu erau dispuși la compromis cu puterea comunistă se vedeau îndepărtați din scaunele lor. Iar, în locul acelora, erau numiți așa-ziii ierarhi „progresiști”, „tovarăși de drum” pe tărâmul bisericesc, dispuși la tăcere și chiar la compromis și în care comuniștii aveau încredere. Se aplica, prin urmare, și în Biserică, ceea ce se înfăptuia concomitent în administrația de stat, în armată și în învățământul superior, adică „epurarea”, conform sloganului „la vremuri noi, oameni noi”! “Nu-i mai puțin adevărat că și dintre ierarhii „progresiști”, câțiva - printre care și patriarhul Justinian, după ceva ani de patriarhat - au servit Biserica înainte de toate, și au ales chiar calea recluziunii monastice decât să-și trădeze credința și turma cuvântătoare, încredințată spre păstorire.

Într-o țară cu un regim comunist instalat de ruși prin violență, minciună și înșelătorie, ca România, «partidul - scrie dl. Sergiu Grossu - căuta să distrugă Biserica pe două căi, alese cu iscusință la sugestia Kremlinului, fie în mod direct, prin declanșarea unei prigoane de mare anvergură, prin exterminarea sau înlăturarea ierarhilor refractari regimului comunist, fie în mod indirect, prin

fabricarea unor ierarhii progresiste, capabile să trădeze interesele bisericești și gata oricând să slugărnicească regimul celor fără Dumnezeu». Evident, aveau să fie folosite ambele căi: prima mai mascată, a doua vizibilă.

Până în prezent, nu a fost întocmit un studiu consacrat ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române depuși din treaptă. Și nici n-a fost încă redactat un studiu despre ierarhii ortodocși trimiși în reclusiune monastică în anii dictaturii comuniste. Tot astfel n-a fost încă scris un articol despre ierarhii ortodocși întemnițați. Referințele existente despre ierarhii îndepărtați din scaun sunt puține și incomplete, așa încât nici chiar numărul real al acestora nu era cunoscut. Or, o primă încercare de a umple toate aceste lipsuri am întreprins-o în studiul de față.

O publicație catolică occidentală, din martie 1948, releva că, în Biserica Ortodoxă Română, deja, «în 1947, șase mitropoliți și episcopi fuseseră obligați să-și dea demisia sau se văzuseră pensionați din oficiu. Ultima măsură a fost aplicată celor doi episcopi, de Roman și de Constanța, care refuzau să se retragă, deși fuseseră somați s-o facă de către ministrul Cultelor».

Publicația «Cuvântul Românesc» din Canada, în numărul său pe aprilie 1987, insera un interviu al d-lui Sergiu Grossu, acordat cotidianului francez «Présent», din 19 și 29 februarie 1987, în care declara «că 13 episcopi și arhierii (ortodocși, n.n.) au fost îndepărtați de la scaunul lor bisericesc, arestați sau supravegheați cu strășnicie».

Din publicațiile și presa Bisericii Ortodoxe Române postdecembriste, aveam să aflăm, abia în august 1992, că, până la îndepărtarea episcopului Nicolae Popovici al Oradiei, în octombrie 1950, «15 ierarhi ortodocși au fost înlăturați din scaune înaintea lui», potrivit mitropolitului Antonie Plămădeală. Prin urmare, mitropolitul Antonie considera că, până în octombrie 1950, inclusiv cu episcopul Nicolae Popovici, șaisprezece ierarhi ortodocși au fost «înlăturați din tron». Deși, o lună mai târziu - septembrie 1992 - același mitropolit scria că «cincisprezece mitropoliți și episcopi au fost scoși din scaune și trimiși la mănăstiri» de autoritățile comuniste. Interesant este că mitropolitul Antonie, intervievat în S.U.A., în 1994, declara că «...pentru că erau contra regimului, contra comunismului... în 1948-1949, noi am pierdut 17 episcopi ortodocși. Au fost lipsiți de dreptul scaunelor lor și obligați a se stabili în mănăstiri. Multe dieceze au fost dezafectate, iar unele complet distruse».

Preotul cărturar transilvănean, Petru Ciuhandu - întemnițat în 1952 - într-o carte publicată în 1994, scrie că au fost șaisprezece ierarhi ortodocși «prigoniți de comuniști», și anume: «1. Mitropolitul Bucovinei, Visarion Puiu, a fost condamnat la moarte în lipsă și a murit în exil. 2. Episcopul Oradiei, Nicolae Popovici, scos din scaun și izgonit la Cheia - nume care spune destul. 3. Mitropolitul Bucovinei, Tit Simedrea. 4. Mitropolitul Basarabiei, Efrem Enăcescu. 5. Mitropolitul Olteniei, Nifon Criveanu. 6. Mitropolitul Moldovei și al Sucevei, Irineu Mihălcescu. 7. Episcopul Dunării de Jos, Cosma Petrovici. 8. Episcopul de Roman, Lucian Triteanu. 9. Episcopul Caransebeșului, Veniamin

Nistor. 10. Episcopul de la Râmnicu-Vâlcea, Atanasie Dincă. 11. Episcopul de Huși, Grigore Leu. 12. Locțiitorul arhiepiscopului Bucovinei, cu sediul la Suceava, Emilian Antal. 13-14. Vicarii patriarhali : Veniamin Pocitan și Pavel Șerpe. 15. Vicarul de Iași, Valeriu Moglan. 16. Vicarul de Sibiu, Teodor Scorobeș». Și, conchidea părintele Ciuhandu: «Toți aceștia 16 au fost scoși din scaune, prin măsuri anticanonice, polițienești și au murit în diferite mănăstiri, unii în condiții neelucidate. Astfel, au fost: Patriarhul Nicodim, mitropolitul Irineu Mihălcescu, episcopul Grigore Leu, arhimandritul Iuliu Scriban, toți au murit suspect în jurul anului 1948, iar mitropolitul Sebastian Rusan, după toate probabilitățile, otrăvit». De precizat că părintele Ciuhandu nu a trecut în lista sa de «16» ierarhi ortodocși prizoniți de dictatura comunistă, pe patriarhul Nicodim și pe mitropolitul Sebastian Rusan, deși îi pomenește printre ierarhii care au murit «în condiții neelucidate». După cum părintele Ciuhandu n-a trecut, în lista sa de ierarhi prizoniți, nici pe mitropolitul Banatului, Vasile Lazărescu, pe mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului, pe episcopul Partenie Ciopron, pe episcopul Policarp Morușca, pe episcopul Galaction Gordon, pe episcopul Andrei Magieru și pe episcopul Valerian Zaharia, toți victime ale aceleiași dictaturi comuniste.

Venerabilul părinte Vasile Vasilachi - viețuitor al temnițelor comuniste și distins cărturar, de mulți ani în SUA - scria într-una din cărțile sale, publicată în 1995, că patriarhul Justinian Marina «a scos doisprezece arhierii din Sinod și i-a trimis la mănăstiri».

Duhovnicul arhimandrit Mina Dobzeu - care a cunoscut prigoana și temnița comunistă - în scrisoarea sa din 27 decembrie 1997, inserată în buletinul «Viața Cultelor», releva că, din Biserica Ortodoxă Română, în timpul opresiunii comuniste, au fost «zece episcopi și trei mitropoliți alungați din scaune și trimiși în reclusiune monastică, unde au și murit». De semnalat că și părintele Dobzeu omite să treacă pe patriarhul Nicodim și pe episcopul Oradiei, Valerian Zaharia, în rândul ierarhilor «alungați din scaune și trimiși în reclusiune monastică», limitându-se doar la episcopi și mitropoliți, dar nici aceștia toți. Cu precizarea, totodată, că părintele Dobzeu trece, din eroare, în rândul mitropoliților «trimiși în reclusiune monastică» și pe mitropolitul Visarion Puiu al Bucovinei (Cernăuți) (1935-1940) și mitropolit al Transnistriei (1942-1944) - fost episcop al Argeșului (1921-1923), al Hotinului (Bălți) (1923-1935). De la 6 decembrie 1942 și «până în primăvara lui 1944» mitropolitul Visarion a fost conducătorul „Misiunii ortodoxe din Transnistria”, cu reședința mitropolitană la Odesa. Retrăgându-se la București în primăvara anului 1944, la 23 august în același an, mitropolitul Visarion Puiu se afla la Zagreb, ca săvârșitor la hirotonia unui arhieriu al Bisericii Ortodoxe Croate, de unde s-a refugiat în Europa Occidentală. Mitropolitul Visarion avea să fie condamnat la moarte în contumacie, la 21 februarie 1946, de către Tribunalul Poporului din București și trecea la cele veșnice la 10 august 1964, în exil. De asemenea, să reamintim că pe mitropolitul Visarion Puiu, la 28 februarie 1950, din ordinul autorităților

comuniste, Sinodul de la București, «format din noii ierarhi impuși de către puterea comunistă, l-a depus din treaptă». Act sinodal anulat de același Sinod - chiar cu unii ierarhi care, în 1950, îl depuseseră din treaptă - la 25 septembrie 1990.

Autorul *Istoriei Bisericii Ortodoxe Române*, preotul profesor Mircea Păcurariu, scrie, în sfârșit, în ediția a V-a a acesteia din 2000, că, după ce în 1948 «s-au desființat câteva eparhii, precum și posturile de ierarhi vicari», «au fost „puși în retragere” vreo 20 de ierarhi», dar fără a-i menționa.

Cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Catolice din Lublin, la 7 noiembrie 2000, patriarhul Teoctist declara, printre altele, că în perioada comunistă din România «peste 20 de ierarhi» ai Bisericii Ortodoxe Române «au fost scoși din scaunele chiriarhale».

Într-un articol inserat într-un cotidian bucureștean în 2001, găsim menționați cincisprezece ierarhi ortodocși prizoniți de comuniști, dintre care cinci mitropoliți și zece episcopi. Dar, nici de data aceasta, nu găsim trecut pe patriarhul Nicodim printre ierarhii ortodocși victime ale opresiunii comuniste, în plus, printre ierarhii ostracizați de comuniști, absenți dintre cei menționați de autorul articolului din cotidianul bucureștean, se cuvine să menționăm pe mitropolitul Olteniei, Nifon Criveanu, pe mitropolitul Ardealului, Nicolae Mladin, pe episcopul locțiitor al Râmnicului, Athanasie Dincă Bârlădeanul, pe episcopul Caransebeșului, Veniamin Nistor, pe episcopul Maramureșului, Sebastian Rusan, pe episcopul Aradului, Andrei Magieru, pe episcopul Eugenie Laiu, locțiitor al episcopului Tomisului, pe episcopul Veniamin Pocitan, vicar-patriarhal, pe arhierul Valeriu Moglan Botoșăneanul, locțiitor al mitropolitului Moldovei, și, apoi, locțiitor al episcopului Buzăului, și pe episcopul Valerian Zaharia al Oradiei.

La începutul lunii august 2002, Răzvan Codrescu scria despre «zecile de ierarhi înlăturați din scaun (ba chiar lichidați)» fără a-i și menționa.

Unii cercetători ai perioadei comuniste trec în rândul ierarhilor scoși la pensie din oficiu și îndepărtați din scaun și pe episcopul Constanței (Tomisului), Gherontie Nicolau (1867-1949). Episcopul Gherontie se retrăsese însă din scaun la 1 noiembrie 1942 .

Au fost, însă, și alți doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române - în afara celor douăzeci și șase pomeniți mai sus - prizoniți de comuniști. Mai întâi, este cazul episcopului Antim Nica al Ismailului și, apoi, al însuși patriarhului Justinian. Cu precizarea că prigoana suferită - mai ales, de episcopul Antim - este diferită ca durată și manifestare față de a celorlora. Vlădica Antim s-a refugiat în România în vara anului 1944, odată cu invadarea Basarabiei de către trupele rusești. Abia la 11 septembrie 1947, vlădica Antim era numit locțiitor al scaunului de episcop al Dunării de Jos (Galați), unde va sta până în februarie 1950. Din acel an, 1950, și până în 1973, a fost episcop-vicar patriarhal, iar din 10 iunie 1973 și până la 16 octombrie 1975, episcop al Dunării de Jos, apoi, la 9 noiembrie 1975, era înscăunat arhiepiscop al Dunării de Jos. Moare în scaun, de boală

și de bătrânețe. Este singurul ierarh fost în Basarabia care, cu excepția a trei ani (vara 1944-septembrie 1947), când a fost ținut *fără* eparhie, n-a cunoscut prigoana comunistă, în toată amploarea ei, asemenea celorlalți.

Patriarhul Justinian (1948-1977) a căzut victimă prigoanei comuniste, atunci când a protestat împotriva Decretului 410 din 19 noiembrie 1959, care prevedea că puteau fi admise în monahism doar persoanele care au împlinit vârsta de 55 de ani, bărbații, și de 50 de ani femeile, și în baza căruia, au fost scoși din mănăstiri «cca 5.000 de monahi și monahii». Așadar, patriarhul Justinian «a avut curajul să protesteze împotriva acestui decret abuziv», motiv pentru care «a fost trimis la schitul Dragoslavele, unde i s-a fixat domiciliu forțat timp de șase luni!»

Iată ce găsim consemnat despre opoziția patriarhului Justinian față de măsurile antibisericești și antimonahale ale regimului comunist, anterioare emiterii decretului 410, în chiar un raport al Securității din 28 mai 1959: «în ultima vreme, patriarhul Justinian Marina se manifestă tot mai alarmant în legătură cu unele evenimente ce au loc în cadrul Bisericii Ortodoxe. ... Concludentă este și poziția sa față de excluderea din mănăstire a mai multor categorii de călugări. Într-o discuție cu mai mulți clerici, patriarhul a afirmat deschis că el nu va aplica dispozițiile Departamentului Cultelor cu privire la această problemă, pentru că acestea nu ar fi în conformitate cu hotărârea Sinodului. El susține că, în Sinod, s-a hotărât să fie scoși numai acei călugări care nu corespund din punct de vedere al disciplinei interioare a fiecărei mănăstiri, iar scoaterea acestora să fie hotărâtă de stareț și exarhii respectivi. Justinian Marina a convocat pe toți stareții din eparhia Bucureștilor cu care a întocmit lista de călugări ce trebuie scoși din mănăstiri, analizând situația lor conform aceluiași criteriu, neluând în considerație listele date de Departamentul Cultelor. Din toate informațiile obținute de organele noastre rezultă, în momentul de față, cu claritate, că intenția patriarhului este aceea de a arunca toată răspunderea măsurilor luate în privința mănăstirilor asupra autorităților de stat și asupra lui Justin Moisescu, în timp ce acreditează, în mod sistematic, în rândul clerului, zvonul că el este împotriva acestor măsuri și că luptă pentru înlăturarea lor». Patriarhul Justinian, potrivit aceluiași raport, «a arătat că scoaterea călugărilor din viața monahală este o măsură ilegală luată de organele Securității, că, pentru ilegalități similare, în trecut, funcționari ai Securității au intrat în pușcărie și nu vrea ca, în viitor, când se va pune capăt acestei ilegalități, împreună cu funcționarii de la Securitate să intre în pușcărie și episcopii sau mitropoliții care ar contribui la luarea acestei măsuri ilegale».

Datorită protestului său, patriarhul Justinian nu numai că a fost suspendat temporar din tron și a gustat din potirul amar al surghiunului la Schitul Dragoslavele, timp de șase luni, dar s-a încercat chiar asasinarea sa acolo prin otrăvire. Căci, din cele ce i-au fost mărturisite de către părintele Arsenie Papacioc - de data aceasta -, părintele Nicolae Grebenea dezvăluia, în 1992, că patriarhul Justinian a fost și otrăvit. Preotul Grebenea revela: «monahul

Arsenie Papacioc, care împreună cu arhimandritul Cleopa spovedeau pe patriarhul Justinian Marina, mi-a spus că acesta le-a arătat picioarele, pe care erau urmele unei otrăviri».

Cert este că patriarhul Justinian se afla în colimatorul Securității și înainte de opoziția sa față de decretul 410 din 1959, după cum o ilustrează cele scrise de însuși ministrul de Interne, Alexandru Drăghici, într-un raport din octombrie 1958. În respectivul raport, Alexandru Drăghici scrie că patriarhul Justinian «de la preluarea conducerii Bisericii Ortodoxe, a acționat sistematic pentru înlăturarea elementelor progresiste și pentru promovarea elementelor celor mai reacționare, în special a legionarilor, în rândurile clerului».

De patriarhul Justinian a vrut să scape și succesorul lui Gheorghiu-Dej, căci «Ceașescu a încercat de mai multe ori să-l elimine, printr-un accident ori „sinucidere”, pe Marina, pentru a instala un om de-al lui ca Patriarh», după cum scrie dl. prof. dr. Paul Teodorescu. În fond, și mărunții dictatori din cetatea lui Bucur, Pauker, Dej și Ceașescu acționau aplicând învățătura idolului lor, Lenin, care scria: «Legea partidului (comunist) e fără-de-legea. E puterea necruțătoare și nestăvilită de nicio regulă și de nicio normă, căci numai așa poate avangarda clasei muncitoare să conducă proletariatul la victoria totală împotriva burgheziei. Partidul va înșela pe toată lumea, va minți, va întrebuința orice mijloace de inducere în eroare, va șantaja, căci, până la urmă, unul din doi va cânta prohodul celuilalt». De altfel, după același Lenin, «minciuna nu este numai un mijloc permis de a fi folosit, ci mijlocul dovedit al luptei bolșevice».

De la întronizarea sa ca al treilea patriarh, la 6 iunie 1948, și până la moartea sa din 26 martie 1977, «în fața adversităților la care a fost supusă Biserica», scrie dl. Mihai Urzică, «Patriarhul Justinian s-a dovedit un abil diplomat și a căutat să țină piept, pe cât a putut, atacurilor îndreptate împotriva Casei Domnului. El a menținut strâns unite rândurile clerului, a sprijinit pe condamnații politici dintre preoții și călugării eliberați din pușcării și a restaurat multe biserici și mănăstiri, înfruntând sancțiunile, amenințările și chiar domiciliul forțat la care, pentru o vreme, a fost supus».

Urmare cercetării noastre, am ajuns, deci, la concluzia că, în anii 1944-1981, adică, în timpul dictaturii comuniste a Anei Pauker, a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și a lui Nicolae Ceașescu - născute toate din totalitarismul de tip sovietic bolșevic și stalinist - numărul real al ierarhilor Bisericii Ortodoxe îndepărtați din scaunele lor, prizoniți în diverse feluri de brațul lung al Partidului Comunist, Securitatea, trimiși - aproape toți - în surghiun la mănăstiri și schituri, unde cei mai mulți au și murit, iar câțiva au fost și otrăviți, și doi și întemnițați, se ridică la douăzeci și opt. Iată cum se și explică de ce Biserica Ortodoxă Română rămăsese să aibă puțini ierarhi. Bunăoară, în 1976, Biserica Ortodoxă Română avea «numai 12 ierarhi titulari și câțiva ierarhi vicari».

Pe lângă cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe, în perioada dictaturii comuniste din România au mai fost prizoniți și episcopii ortodocși de stil vechi,

Evloghie și Pahomie. Ultimii doi au fost și întemnițați. La fel, întemnițat a fost și ierarhul Galaction Gordon, după trecerea sa la Biserica Ortodoxă de stil vechi. Pe de altă parte, să mai amintim că prigoanei comuniste din România i-a căzut victimă și mitropolitul rus Nicolae al Rostovului. Pe mitropolitul Nicolae, în vârstă de 80 de ani, l-au găsit trupele române «într-un lagăr de concentrare», împreună cu duhovnicul acestuia, protoiereul Ioan Kulîghin, de 60 de ani, «spre sfârșitul verii lui 1941» în timp ce intrau în orașul Rostov de pe Don. În 1943, mitropolitul Nicolae și duhovnicul său Ioan de la mănăstirea și schitul Optina-Pustina - practicant al rugăciunii isihaste - au însoțit trupele române de retragere, stabilindu-se la Mănăstirea Cernica, «cu binecuvântarea patriarhului Nicodim».

Un caz cu totul aparte, în rândul ierarhilor ortodocși, îl constituie fiul episcopului Grigore Leu, Vasile, care, potrivit unei mărturii recente, avea să fie sfințit episcop al românilor ortodocși din exil, în decembrie 1949, la München, de către ierarhii Bisericii Ruse din exil. La «16 august 1952», episcopul Vasile Leu «este răpit... din Viena, după ce i s-a făcut o injecție». Apoi, a fost dus «la Moscova și întemnițat la Liublianka», unde avea să fie «anchetat timp de șapte luni, sub acuzația că se afla în slujba serviciilor secrete americane și engleze». De la Moscova, este transferat la București, unde, «prin sentința nr. 2417» din 20. 11. 1954, «este condamnat la moarte pentru „crimă de trădare de patrie”». În cele din urmă, scapă de pedeapsa cu moartea, trecând prin multe pușcării comuniste din România, și este eliberat în 1964.

Actualul mitropolit al Ardealului, Antonie Plămădeală, pe de altă parte, în volumul său recent de amintiri îl prezintă astfel pe Vasile Leu: «...fiul episcopului Grigore Leu al Hușilor, Vasile Leu, care se pretindea episcop, făcut undeva pe la Viena de nu știu cine. Adevărul era că era numai preot, dar era un șmecheraș». Actualul mitropolit Antonie fusese închis în celulă, pe când era ieromonah, cu Vasile Leu, la Jilava.

Vasile Leu trece la cele veșnice «în 1978, la Mănăstirea Cernica», «refuzând până la moarte compromisurile». Desigur, dezvoltări ulterioare vor aduce lumină în cazul lui Vasile Leu.

Din cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române prigonii de comuniști, în afară de câțiva, toți ceilalți au cunoscut reclusiunea monastică.

Printre primii ierarhi înlăturați din scaun și trimiși în surghiun la mănăstire a fost arhiepiscopul Chișinăului și mitropolitul Basarabiei, Efreim Enăcescu. Ales arhiepiscop și mitropolit la 12 ianuarie 1944 - după ce, din 1938 și până atunci, fusese locțiitor la Chișinău, cu numele de Tighineanul - în vara aceluiași an, nu și-a mai putut continua activitatea, din cauza invadării Basarabiei de armatele sovietice și s-a refugiat la București; în anul 1947, arhiereului Efreim i se dădea «sarcina slujirii ca spiritual și îndrumător duhovnicesc al studenților teologi din București». Cum era, însă, cunoscut pentru lucrările și predicile sale antibolșevice, fostul mitropolit Efreim a fost trimis «în surghiun la Cernica», unde a fost și stareț «până în anul 1952» și unde a și trecut la Domnul, la «5

decembrie 1968». Afirmațiile că mitropolitul Efreem Enăcescu ar fi fost «ucis în detenție de ruși», sau că «moare în detenție» nu se adevăresc.

În anii 1942-1944, loctiitor al episcopului Tomisului a fost arhiepiscopul Eugenie Laiu Suceveanul. Destituit în 1944, este trimis la Mănăstirea Neamț. Oricum, în 1949 este certificată prezența sa acolo. După Vasile Manea, arhiepiscopul Eugeniu (sic) Laiu, «pentru acțiuni dușmănoase față de comunism, a fost arestat în 1949, potrivit informațiilor provenite de la protopopiatul Tg. Neamț». Arhiepiscopul Eugenie Laiu trece la Domnul - după părintele Mircea Păcurariu - la 1 aprilie 1967, fiind «într-o mormântat în cimitirul Mănăstirii Horaița», unde a și fost trimis în surghiun. După Vasile Manea, însă, același arhiepiscop «a încetat din viață la 20 aprilie 1968». Totodată, Vasile Manea consideră că cele scrise de Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii* despre episcopul Leu, «pe care l-a întâlnit în închisoare „tare dărâmat, umblând în cărje, înțolit în straie mițoase dă baci la o stână de munte înalt”, interogat împreună cu doctorul Voiculescu de gardieni, „batjocoriți și beșteliti, insultați, înjurați și porcăiți”, s-ar putea referi în realitate la episcopul Laiu, pentru că episcopul Leu a murit în martie 1949 și nu a fost arestat». Într-adevăr, episcopul Grigorie Leu trecuse la Domnul la 1 martie 1949.

Înscăunat mitropolit al Bucovinei la 25 martie 1941, Tit Simedrea s-a retras din tronul mitropolitan la 31 ianuarie 1945, «înțelegând că va fi disponibilizat din oficiu». După retragerea din scaun, i s-a fixat domiciliul la schitul Darvari, din București. A «asistat la unele întâlniri» ale grupului «Rugul aprins al Maicii Domnului», ținute la Mănăstirea Antim până în 1948. Apoi, «din 1959», ierarhul Tit Simedrea a viețuit la Mănăstirea Cernica, unde a și adormit în Domnul la 9 decembrie 1971, «sub atenta supraveghere a Securității, care îi fixase domiciliul obligatoriu». Mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Eruditul mitropolit al Moldovei, Irineu Mihălcescu (1939-1948), întrucât predica deschis împotriva regimului sovietic, a fost «forțat să se retragă din scaun» la 16 august 1947, și trimis în surghiun la Mănăstirea Neamț, pentru ca, la 3 aprilie 1948, să sfârșească prin «otrăvire» sau «în condiții misterioase, se pare otrăvit», sau, după alte mărturii, «în împrejurări neelucidate», sau «în împrejurări neclare», sau «moarte suspectă». Totuși, părintele profesor dr. Mircea Păcurariu scrie, în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* din 1997, că «bătrân și bolnav, mitropolitul Irineu s-a retras din scaun, în august 1947» și «s-a retras la Mănăstirea Agapia, unde a și murit, la 3 aprilie 1948». La fel, și preasfințitul episcop Gherasim Cucoșel-Putneanul scria, într-o carte publicată în 2001, că mitropolitul Irineu Mihălcescu «s-a retras din scaun, pe motiv de boală, stabilindu-se la Mănăstirea Agapia; în 3 aprilie 1948, trece între aleșii Domnului», pentru ca, tot episcopul Gherasim să scrie, în aceeași carte, că, în 1947, mitropolitul Irineu Mihălcescu «a fost pensionat din scaunul mitropolitan și trimis la Mănăstirea Agapia, iar Marina (Justinian, n. n.) a fost ales mitropolit». Mai mult chiar, episcopul Gherasim precizează că «Marina l-a înlocuit pe Irineu prin intermediul Statului» și adaugă: «După mai bine de jumătate de

secol, cine mai știe adevărul?» Cel de Sus, firește, și-l va dezvălui când va voi! Sigur este că mitropolitul Irineu a fost «forțat să se retragă din scaun» la 16 august 1947.

Mitropolia Olteniei a fost desființată la 20 aprilie 1945 și, în aceeași zi, era pensionat și mitropolitul ei, Nifon Criveanu - înscăunat la 21 decembrie 1939 - cu toate că avea doar «vârsta de 56 de ani».

Mitropolitul Nifon a trecut la Domnul la 14 iunie 1970, în București, la Schitul Maicilor, unde a fost trimis în surghiun, iar mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Cernica.

Pe scaunul Episcopiei Dunării de Jos a urcat, la 25 iunie 1924, episcopul Cosma Petrovici, care a păstorit «până în august 1947», «când s-a retras din scaun», potrivit părintelui Păcurariu. Însă părintele Păcurariu nu indică motivul retragerii episcopului Cosma și nici unde s-a retras - în realitate, trimis de comuniști în reclusiune monastică - ci doar că a murit la 16 decembrie 1948. De la Vasile Manea aflăm că episcopul Cosma «a fost „pus în retragere” prin decretul 1836/10 septembrie 1947».

Autoritățile comuniste din România postbelică voiau să înlăture, cu orice preț, pe însuși patriarhul Nicodim Munteanu (1939 - + 27 febr. 1948), care nu accepta, firește, să le fie „tovarăș de drum”, sau, cum aflăm scris într-o lucrare editată de Consiliul Național Român în 1983, la Freiburg - și prefațată de dl. Cicerone Ionițoiu - pentru că «a refuzat să devină o unealtă docilă în mâna comunistilor. Mai mult, patriarhul Nicodim voia să aleagă noi ierarhi, care nu le plăceau, însă, autorităților comuniste, ca în cazul arhimandritului Vasile Vasilachi, fost secretar patriarhal, predicator la Catedrala patriarhală și stareț al Mănăstirii Antim în timpul patriarhatului său. Mai exact, în 1946, patriarhul Nicodim l-a «recomandat» pe părintele Vasile Vasilachi să fie arhiereu vicar «dar guvernul comunist s-a opus».

După cum am amintit deja, patriarhul Nicodim a fost cel care a dat binecuvântare mitropolitului Nicolae al Rostovului și duhovnicului său isihast, protoiereul Ioan Kulighin, să se stabilească la Mănăstirea Cernica. Și tot același patriarh și-a dat consimțământul, în 1946, ca grupul de intelectuali ai mișcării isihaste «Rugul aprins al Maicii Domnului» să-și desfășoare activitatea la Mănăstirea Antim din București. De fapt, la Mănăstirea Antim, încă din 1945, sub oblăduirea starețului acesteia, arhimandritul Vasile Vasilachi, se începuse «o activitate cu caracter spiritual».

În vara anului 1947, patriarhul Nicodim Munteanu «este obligat să se retragă la Mănăstirea Neamț, sub supraveghere permanentă». Cel puțin, aici, la Mănăstirea Neamț, patriarhul Nicodim era alături de «duhovnicul» său, arhimandritul Ambrozie Nechifor, un monah «fără nici o clasă primară», dar autodidact și foarte îmbunătățit duhovnicește.

Retragerea patriarhului Nicodim la Mănăstirea Neamț era consemnată și de publicația catolică franceză din martie 1948 - menționată mai sus - potrivit căreia retragerea patriarhului Nicodim, efectuată după vizita patriarhului Alexei

al Moscovei, se datora «dezacordului grav» dintre întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și guvernul comunist. «După vizita spectaculară pe care patriarhul Alexei o făcu la București (sfârșit mai-7 iunie 1947)» - consemnează respectiva publicație - «patriarhul Nicodim s-a retras în vechea sa mănăstire de la Piatra (sic) Neamț, și el nu revenise încă la sfârșitul lui noiembrie. Motivul de sănătate invocat pentru această lungă absență (de pe tronul patriarhal, n. n.) nu ar fi decât un mijloc de-a disimula în public dezacordul grav existent între el și guvern, mai ales că acesta a trecut complet sub controlul partidului comunist (noiembrie 1947)». Acolo, în Mănăstirea Neamț, la 27 februarie 1948, patriarhul Nicodim și moare «otrăvit», după dl. Cicerone Ionițoiu sau «asasinat», după dl. Sergiu Grossu. Iar, după un documentar realizat în octombrie 1996, patriarhul Nicodim moare «în condiții cel puțin curioase», sau «după unele surse, a fost otrăvit».

Patriarhul Nicodim a fost îngropat în catedrala patriarhală, alături de predecesorul său, Miron Cristea.

Pus în retragere în 1947, prin decretul 1836 din 10 septembrie al aceluși an, a fost și episcopul Lucian Triteanu al Romanului, înscăunat la 10 iunie 1923. Cu toate că, într-o lucrare publicată în 1984, preotul cărturar Scarlat Porcescu avea să scrie următoarele: «La o vârstă înaintată, cu puterile slăbite din cauza unui accident, episcopul Lucian s-a retras din scaun în luna august 1947. El a mai trăit până la 6 septembrie 1953, locuind în casa proprietate personală, situată în apropierea episcopiei, pe care, prin testament, a trecut-o în patrimoniul eparhiei». Mai mult, chiar și în *Istoria* postdecembristă a profesorului Păcurariu, aflăm că episcopul Lucian Triteanu «s-a retras din scaun în august 1947». Însă profesorul Păcurariu nu indică motivul retragerii episcopului Lucian din scaun și nici nu menționează unde s-a stabilit. De fapt «retragerea» episcopului Lucian în casa din incinta episcopiei era, în realitate, reclusiune monastică impusă de autoritățile comuniste. Mai ales că incinta și catedrala unei eparhii au statut de mănăstire. S-a mutat la Domnul la 6 septembrie 1953, fiind înmormântat în curtea episcopiei.

Ca locțiitor al episcopului Episcopiei Râmnicului, reînființată la 20 aprilie 1945, a fost ales, la 21 aprilie 1945, arhiepiscopul vicar-patriarhal Athanasie Dincă Bîrlădeanul. Numai că, la 11 martie 1948, arhiepiscopul locțiitor Athanasie este destituit și trimis la Mănăstirea Neamț, unde va fi și profesor la Seminarul monahal înființat acolo de patriarhul Justinian. Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț a început să funcționeze din luna februarie a anului 1949 doar cu profesori arhiepiscopiei, și având ca prim director al său pe episcopul Partenie Ciopron. După desființarea Seminarului monahal de la Neamț în 1952, arhiepiscopul Athanasie este trimis la Mănăstirea Cernica, unde, potrivit părintelui Păcurariu, «moare la 6 ianuarie 1973». Vasile Manea scrie, însă, că arhiepiscopul Athanasie Dincă «a murit la Căldărușani» și chiar «în anul în care a fost înlăturat din scaunul episcopal».

Referitor la Mănăstirea Neamț, se cuvine relevat că, în 1949, se aflau în

incinta acesteia cinci ierarhi ortodocși destituiți de către autoritățile comuniste: Partenie Ciopron, Emilian Antal, Pavel Șerpe, Eugenie Laiu și Athanasie Dincă.

Arhiereul Veniamin Pocitan, episcop al Hușilor în anii 1932-1934, cu numele de Bârlădeanul, a fost și episcop vicar-patriarhal în anii 1935-1948. În 1948 a fost pensionat oficial, pe motiv de vârstă, la 78 de ani. Din *Istoria* părintelui Păcurariu aflăm că arhiereul Veniamin Pocitan a trecut la Domnul în 1955, fără a se indica și locul unde a viețuit de la îndepărtarea sa din scaun și până în acel an sau unde a fost înmonnântat.

Trimis în reclusiune monastică, în perioada respectivă, a fost și vlădica Partenie Ciopron, care a fost episcopul Armatei din 1937 și până la 3 august 1948.

Episcopul dr. Partenie Ciopron avea gradul de general de brigadă și era al treilea ierarh al Armatei române, cu reședința la Alba Iulia. La această dată, conform Legii 177 din 3 august 1948, Episcopia Armatei se desființează, iar episcopul ei, Partenie Ciopron, «se șterge din controalele armatei» - adică este scos din cadrele active ale acesteia - și «pensionat» la «4 august 1948».

În mai 1949, patriarhul Justinian îl aduce pe vlădica Partenie Ciopron ca episcop vicar-patriarhal, în decembrie 1949, însă, Partenie Ciopron este îndepărtat de la Patriarhia română, pe motiv că era autorul unei pastorale din «perioada Campaniei de Est, în care amintea că ostașii luptă „împotriva bolșevismului” și pentru „apărarea credinței și gliei strămoșești”».

Ca vicar-patriarhal - potrivit mitropolitului Antonie Plămădeală - Partenie Ciopron, «la o întâlnire cu studenții la Institutul Teologic, le-a spus: „Fiți atenți: sunteți ca niște oi în mijlocul lupilor, cum spune Mântuitorul”. Textul era biblic și se potrivește oricăror generații de viitori preoți. Ei bine, de îndată, textul a fost tălmăcit de invizibili ascunși printre ascultători ca un text de condamnare și blamare a „revoluției” comuniste. Ceea ce și era, aplicat la imediat. Dar textul era, totuși, biblic. A doua zi, episcopul Ciopron a fost trimis la mănăstire».

Patriarhul Justinian a trimis pe ierarhii, ale căror eparhii fuseseră desființate în 1948, ca profesori la Seminarul monahal de la Mănăstirea Neamț. Vlădica Partenie Ciopron a fost și el trimis la Mănăstirea Neamț în decembrie 1949, ca profesor și director al respectivului Seminar monahal. Numai că, în toamna anului 1950, ex-episcopul Armatei era trimis la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, ca stareț.

Ca stareț fiind, în toamna anului 1961, Partenie Ciopron era «anchetat din nou, urmând ca pe lângă privațiunile ce le suportase să i se ridice și bruma de pensie». Ancheta era condusă «de un inspector de la culte pe numele de Ciubotariu care, în interogatoriu, s-a axat pe cele cuprinse în pastorala mai sus-amintită. Răspunsul ierarhului Partenie a fost că același zel l-a depus și în Campania de Vest, drept pentru care a fost decorat de mareșalul sovietic Malinovski, iar acest lucru nu l-a făcut cunoscut pentru „că nu era cazul”. Iată, însă că de cele declarate de vlădica Partenie Ciopron avea să fie «înștiințat și Emil Bodnăraș», fapt care a dus la „reabilitarea” sa, fiind numit locțiitor al

episcopului Romanului și Hușilor - unde mai fusese, de altfel, numit de la 13 septembrie 1947 și până la 15 decembrie același an - iar, de la 4 martie 1962, înscăunat episcop al aceleiași eparhii. Așadar, după un „semi-exil” de 14 ani la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, vlădica Partenie urcă pe tronul Romanului și Hușilor, unde va păstori până la 1 ianuarie 1978, când «bolnav fiind, s-a retras la Mănăstirea Văratec». Din scaunul Romanului și Hușilor se retrage în 1978 la Mănăstirea Văratec «și din cauza necazurilor făcute de către Securitate». La Văratec, s-a și mutat la Domnul, la 28 iulie 1980, fiind înmormântat în cimitirul mănăstirii. Regretabil este că nici până astăzi Episcopia Armatei n-a fost încă reînființată !

Episcopia ortodoxă a Maramureșului a fost desființată la 18 septembrie 1948. La 30 noiembrie 1947, fusese sfințit episcop al acesteia Sebastian Rusan. Trei zile după desființarea episcopiei, adică la 21 septembrie 1948, vlădica Sebastian devine titularul arhiepiscopiei Sucevei și Maramureșului. Desființată și Arhiepiscopia Sucevei și Maramureșului, prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești din 26 februarie 1950, din dispoziția autorităților comuniste, arhiepiscopul Sebastian Rusan este investit și înscăunat mitropolit al Moldovei la 25 martie 1950, al cărei întâistătător rămâne până la moartea sa din 15 septembrie 1956.

În 1992, preotul Nicolae Grebenea - care a fost închis la Aiud, Baia Sprie și în mina de la Cavnic - dezvăluia presei bisericești că, din cele ce i-au fost spuse de părintele Ilie Cleopa, în anul 1975, mitropolitul Sebastian Rusan, ca și episcopul Aradului, Andrei Magieru, au fost otrăviți. Iată ce i-ar fi spus părintele Cleopa: «Într-o seară, era la mine Mihail Sadoveanu, marele scriitor. El mi-a zis: Cleopa, fugi la Iași, că astă-seară primesc hapul mitropolitul Sebastian (Rusan) și episcopul de la Arad, Magieru. Am spus: Nu mai pot ajunge, e târziu... Dar el a spus : Nu cu trenul, du-te repede cu mașina mea. Du-te și spovedește-l și împărtășește-l. Poate îl prinzi viu. Am plecat în grabă. Când am intrat în palatul mitropolitan, mitropolitul era înlemnit pe scaun, cu o mână în sus». Iar, la întrebarea părintelui N. Grebenea, «de ce l-au ucis» pe mitropolitul Sebastian Rusan, părintele Cleopa i-a răspuns: «Se bucura de trecere, dar vorbea prea deschis. El spunea oamenilor: „Nu vă luați după aștia care zic că nu există Dumnezeu: aștia-s nebuni. Cum să nu existe Dumnezeu? Cine le-a făcut pe toate?» Mormântul său este în curtea mitropoliei din Iași, lângă Biserica Sfântul Gheorghe.

Vasile Manea îl caracteriza pe mitropolitul Sebastian Rusan astfel: «Dar și printre ierarhii numiți de către autoritățile comuniste au existat oameni cu demnitate, care au plătit uneori cu viața curajul de a nu se supune stăpânirii atee. Este și cazul mitropolitului Sebastian Rusan care se pare că a fost otrăvit».

Ca episcop al Aradului, era înscăunat, la 2 februarie 1936, Andrei Magieru. Mărturia preotului Nicolae Grebenea, inserată mai sus, indică, totodată, că și episcopul Andrei Magieru a fost otrăvit. De asemenea, și dl. Cicerone Ionițoiu scrie că episcopul Andrei Magieru a fost «otrăvit la 13.05.1960». În momentul

otrăvirii, Andrei Magieru era episcop în scaun. Mormântul său se află în cripta arhierescă de la Mănăstirea Hodoș-Bodrog.

Arhiepiscopul Emilian Dumitru Antal, fost vicar al Mitropoliei Ungrovlahiei, fost episcop locotenent al Episcopiei Argeșului, și fost locțiitor - locum tenens - al Mitropoliei Bucovinei, a fost destituit în 1948. A fost exilat la Mănăstirea Neamț, unde, din februarie 1949, a funcționat ca profesor la Seminarul monahal. Apoi, același ierarh a fost trimis la Mănăstirea Cozia, pe care a și condus-o ca stareț «de la 1 septembrie 1950 pînă la 21 august 1952». La «20 august 1952», arhiepiscopul Emilian Antal «a fost schimbat din stăreția Mănăstirii Cozia și trimis stareț la sf. Mănăstire Toplița» din județul Harghita, unde a rămas timp de 19 ani, pînă la adormirea în Domnul, la 15 iunie 1971, fiind și înmormântat în cimitirul acesteia.

Ierarhul românilor ortodocși din S.U.A., Policarp Morușca (1935-1939), a fost reținut în România de regele Carol al II-lea în 1939, în timpul celei de-a doua călătorii efectuate în țară. Împiedicat, apoi, de cel de-al doilea război mondial, episcopul Policarp spera, totuși, să se întoarcă în eparhia sa, după terminarea războiului, dar a fost reținut în țară de comuniști; în scrisoarea sa pastorală către clericii și credincioșii episcopiei sale din S.U.A., scrisă la București, la 20 decembrie 1945, episcopul Policarp scria: «Vin din nou în mijlocul vostru, pe calea aceasta a scrisului, dacă altfel nu se poate încă, pînă nu se vor relua raporturile diplomatice dintre marea republică a S.U.A. și țara noastră, România. Sunt aproape șase ani și jumătate de când am plecat de acolo, fără să-mi aduc aminte că se pregăteau evenimente care vor împiedica reîntoarcerea mea în toamna anului 1939.» Și tot în aceeași scrisoare pastorală, arhiepiscopul Policarp scrie și despre misiunile care i-au fost încredințate în România, după reținerea sa, astfel: «Căci, dacă nu mi s-a îngăduit să mă întorc la misiunea mea din America, se cădea să-mi slujesc biserica și neamul aici. Astfel, am fost numit, în 1941, director al Institutului Teologic din București, unde își fac educația și se pregătesc viitorii preoți ai bisericii noastre. Iar când s-a cerut să reînfrîpăm viața religioasă și românească în Basarabia, am fost trimis acolo, în partea sudică, locotenent de episcop al Cetății Albe-Izmail, pînă în 1944, când s-a ales episcop titular. După aceasta, m-am întors iarăși la conducerea Institutului Teologic, pînă acum, când am fost delegat, de Sfântul Sinod, locotenent de episcop în Eparhia Maramureșului.»

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române l-a numit, într-adevăr, pe Policarp Morușca, locțiitor al episcopului Cetății Albe-Izmail la 1 septembrie 1941- pînă în ianuarie 1944 — apoi, locțiitor al episcopului Maramureșului în decembrie 1945; unde a rămas pînă la 11 decembrie 1946. Faptul că vlădica Policarp a fost ierarh în Basarabia i-a agravat, desigur, reîntoarcerea în S.U.A., așa încât noile autorități comuniste l-au pensionat în 1948. Vlădica Policarp avea să se mute la Domnul în 1958, fiind îngropat la Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul din Alba-Iulia, unde i se și stabilise domiciliu obligatoriu. De aici, de la Alba Iulia, cu puțin timp înainte de a trece la Domnul, ierarhul Policarp trimitea o scrisoare

pastorală «către Episcopia Ortodoxă Română din America Vatra Românească - Grass Lake, Michigan», la 14 iulie 1958, semnând «episcopul Americii în retragere».

Grigorie Leu, episcopul Hușilor (1940-1949), a fost înlăturat din scaun și pensionat în 1949. Episcopul Leu a fost „pus în retragere” la 5 februarie 1949, când eparhia sa a fost împărțită între episcopiile de Roman și Galați, și a murit, în vârstă de 69 de ani, la 1 martie 1949, adică la nici o lună de la destituirea sa. Potrivit d-lui Cicerone Ionițoiu, episcopul Grigorie Leu a murit «otrăvit». Vlădica Leu a fost otrăvit în Mănăstirea Sfinții Apostoli Petru și Pavel din Huși, unde viețuia și care era și sediul Episcopiei Hușilor. Din cartea editată de Consiliul Național Român, în 1983, aflăm că «moartea misterioasă survenită pe neașteptate a episcopului de Huși, Grigore Leu», s-ar fi datorat faptului că «el era singurul care cunoștea pe făptaș și metodele folosite pentru exterminarea Patriarhului Nicodim și a mitropolitului Irineu Mihălcescu». Într-o lucrare editată în 1995, la Cluj-Napoca, găsim scris despre episcopul Grigorie Leu: «În cadrul Sinodului, a avut funcția de coordonator al Bisericii din exil. Datorită refuzului de a afilia bisericile române din exil la Patriarhia Moscovei, este arestat și ucis».

Din cele consemnate într-un cotidian bucureștean, din 21 aprilie 2001, otrăvirea episcopului Leu s-ar fi datorat și fugii fiului său preot, Vasile, în Occident, în august 1948, și care «a înființat mai multe parohii ortodoxe românești în exil, încercând să coaguleze exilul». Motiv pentru care, «în țară», scrie ziaristul, «reacția autorităților nu se lasă așteptată, în primul rând, a avut de suferit tatăl lui Vasile Leu, episcopul Grigorie Leu. Pe 25 februarie 1949, episcopul Grigore este invitat la București, pentru discuții. La întoarcere, i se face rău și, după trei zile, moare, fiind mai mult ca sigur otrăvit».

Valeriu Moglan Botoșăneanul, fost locțiitor al mitropolitului Moldovei în iunie-decembrie 1939, și locțiitor al episcopului Buzăului din 5 septembrie 1942 și până în ianuarie 1944, a fost depus din treaptă în 1949 și trimis la Mănăstirea Neamț, unde a și trecut la Domnul la 14 august 1949. De semnalat, însă, că, la Slujba înmormântării ierarhului Valeriu Moglan, din «15 August» 1949, săvârșită în biserica Mănăstirii Neamț, așa cum scria, foarte recent, un participant la aceasta - pe atunci diacon - actualul episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei, preasfințitul Gherasim Cucoșel-Putneanul, «nu a fost niciun vlădică la înmormântare». Mormântul său este în cimitirul Mănăstirii Neamț.

Episcopia Caransebeșului a fost contopită cu Arhiepiscopia Timișoarei «la data de 5 februarie 1949», iar episcopul ei, Veniamin Nistor (24 august 1941-5 februarie 1949), potrivit părintelui Păcurariu, «s-a retras la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia». Realitatea este că episcopul Veniamin Nistor a fost «obligat să părăsească imediat eparhia pe care a condus-o timp de 8 ani, retrăgându-se forțat la Alba Iulia, în localul fostei reședințe a episcopului armatei, episcopie și aceasta desființată».

Profesorul Petru Ardelean scrie despre episcopul Veniamin Nistor într-un articol publicat în anul 2000, intitulat «Tragedia unui episcop», că «era urmărit permanent ca unul ce nu agreea regimul comunist». Pensionat «din oficiu și lipsit de orice resurse financiare», episcopul Veniamin pleca, deci, în februarie 1949 în reclusiune monastică la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul din Alba Iulia, unde și moare la 5 februarie 1963. Este îngropat în cimitirul mănăstirii, alături de alți doi ierarhi: Policarp Morușca și Ioan Stroia.

În iulie 1947, patriarhul Nicodim își alegea ca episcop vicar-patriarhal, cu titlul de «Ploieșteanul», pe Pavel Șerpe. Dar, doar după câteva luni, pentru atitudinea sa anticomunistă, autoritățile îl pun „în disponibilitate”. După destituire, episcopul Pavel Șerpe a fost trimis la Mănăstirea Neamț, fiind, timp de doi ani, ultimul director al Seminarului monahal - din toamna anului 1950 și până în vara anului 1952. De la Mănăstirea Neamț, a fost trimis «la Mănăstirea Bistrița-Neamț», și, apoi, «la Curtea de Argeș, unde se făceau cursurile de reciclare a preoților din toată țara». Aici, la Mănăstirea Curtea de Argeș, ultimul său loc de reclusiune stabilit de autorități, episcopul Pavel Șerpe trecea la Domnul, în 1978.

Arhiepiscopul Galaction Gordon, fost episcop vicar al Tomisului și fost secretar al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a fost «retras forțat din scaun în 1948» și trimis «cu domiciliul forțat în mănăstire». Dar «în 1955», arhiepiscopul pensionar Galaction Gordon «a anunțat» trecerea sa la vechiul calendar, fapt pentru care «a fost proclamat, la 5 aprilie 1955, conducătorul Mișcării stiliste, intitulat: Arhiepiscop și Mitropolit al Bisericii dreptslăvitoare de stil vechi din R.P.R.» cu sediul la Mănăstirea Slătioara din Moldova, construită «în 1948». Sinodul Bisericii Ortodoxe Române avea să-l caterisească pe Galaction în cadrul ședinței din 14 aprilie 1955. Spre sfârșitul lunii mai 1955, Galaction Gordon este invitat la București pentru a primi, chipurile, «notificarea legalizării Bisericilor stiliste», dar, în timpul călătoriei, este oprit «la Ploiești» de către «Miliție și Securitate și supus interogatorului», apoi, «mitropolitul este trimis cu domiciliul forțat la Cernica până în primăvara lui 1956». Condamnat la «șase luni de închisoare» în primăvara anului 1956, în toamna aceluiași an, mitropolitul Galaction a fost trimis «cu domiciliul obligatoriu la Mănăstirea Căldărușani». Adus la Căldărușani, mitropolitul Galaction reușește, totuși, să «sfînțească» trei episcopi în toamna anului 1956, și anume, pe părinții: Glicherie Tănase, Evloghie Oța și Metodiu Marinache. Episcopul Evloghie Oța a fost și el «închis» pentru o perioadă. La fel, și un alt episcop de stil vechi, «Pahomie, a fost și el arestat în nenumărate rânduri».

Din aprilie 1955 și până la trecerea sa la cele veșnice, în 1959, Galaction Gordon s-a «aflat sub atenta supraveghere a Securității», iar asupra morții sale «planează și astăzi suspiciuni», bătrânii călugări șușotind că «lucrurile nu ar fi fost tocmai curate».

Ierarhul Oradiei, Nicolae Popovici (28 iunie 1936-5 octombrie 1950), a fost și el trimis în surghiun «din dispoziția autorităților de stat», la 5 octombrie 1950,

la vârsta de numai 47 de ani. Mitropolitul Antonie Plămădeală scria, în 1992, că episcopul Nicolae Popovici «după ce în 1940 fusese expulzat de unguri de la Oradea într-un vagon de animale, devenind erou național al rezistenței împotriva Diktatului de la Viena, în 1950, e din nou expulzat din eparhia sa și mai trăiește zece ani într-un exil în afara eparhiei». Același mitropolit preciza că episcopul Nicolae a reprezentat «obrazul curat al Bisericii, căci el a fost atunci glasul de protest al întregii ierarhii și al întregii Biserici împotriva celor ce începuseră lupta cu religia, cu Biserica și cu slujitorii ei. Un glas s-a ridicat atunci în numele tuturor: „Nu acceptăm scoaterea religiei din școli”; „Nu acceptăm batjocorirea neamului și Bisericii noastre”, cum se încerca o infamie împotriva memoriei marelui Șaguna; „Nu acceptăm interzicerea tradițiilor noastre bimilenare creștine”». Părintele Păcurariu scrie, în ediția a V-a a *Istoriei Bisericii Ortodoxe Române*, din 2000, că episcopul Nicolae Popovici «a fost pensionat, întrucât ceruse dreptul de a se face catehizarea tineretului și criticase regimul în predicile sale». La rândul său, Vasile Manea, în ediția a II-a a cărții sale, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, din 2001, scrie că episcopul Nicolae Popovici, «între numeroasele luări de poziție pentru care a fost prigonit, la 1 ianuarie 1950, la sfârșitul Sfintei Liturghii, în fața mulțimii de credincioși aflați în catedrală, a condamnat nedreptățile ce se făceau în țară: oameni întemnițați, deportați, împușcați etc. Când i s-a cerut să fie mai prudent, a răspuns: „credincioșii așteaptă îmbărbătare și mângâiere”». Consecința atitudinii demne a episcopului Nicolae Popovici a fost depunerea din treaptă și, apoi, «trimis forțat la Mănăstirea Cheia, județul Prahova, n.n. - unde a rămas (permanent supravegheat) până la moarte, în 1960 (în 1940, fusese expulzat din Oradea de autoritățile horthyste, acum era expulzat de cei de un neam cu el)».

La vârsta de numai 57 de ani, episcopul Nicolae Popovici își dădea «obștescul sfârșit la 29 octombrie 1960». După Răzvan Codrescu, ierarhul Nicolae Popovici a murit «în împrejurări pe cât de obscure, pe atât de suspecte». Cert este că episcopul Nicolae Popovici a trecut la Domnul «după ce s-a încercat de mai multe ori otrăvirea sa». Vasile Manea aduce ca probă a încercărilor de otrăvire a episcopului Nicolae Popovici însăși mărturia preotului profesor dr. Ilie Moldovan, care afirmă că, atunci când l-a vizitat pe episcopul Nicolae la Mănăstirea Cheia, vlădica i-a mărturisit «că a fost otrăvit de două ori și i-a cerut să îi transmită starețului de la Sâmbăta - părintele Dinu, fostul vicar al episcopului Nicolae Popovici - că așteaptă să îl scoată într-un fel de acolo». Totodată, Vasile Manea aduce ca mărturie și un fragment dintr-o ultimă scrisoare a episcopului Popovici adresată unui fost coleg de facultate, la 10 ianuarie 1960, în care-i destăinuia: «...datorită unor serii întregi de necazuri și nenorociri, care au venit în lanț, am fost la un pas de moarte. Mulțumesc însă Atotputernicului că m-a salvat și exclusiv lui îmi încredințez soarta vieții, mai ales, de acum înainte... Aș putea să scriu zeci de pagini de astă dată, dar tocmai de aceea nu scriu. Durerile mari se învăluiesc mai bine în taina tăcerii»;

în fine, Vasile Manea mai scrie că episcopul Popovici a murit «la Mănăstirea Cheia, în condiții neclare» și a fost înmormântat «la Biertan, în satul natal». După diaconul Ștefan Iloaie și Paul Caravia, episcopul Nicolae Popovici este «mort la Biertan, lângă Blaj». La 20 august 1992, era deshumat și reînhumat în Catedrala ortodoxă din Oradea, la 23 august din același an.

Părintele Onofrei Pompei, preot greco-catolic, intervievat de dl. Ilie Mihalcea, în 1995, la întrebarea: «Cunoașteți și alți slujitori ai bisericii care au suferit în temnițele comuniste?» a răspuns: «Episcopul Hosu, episcopul ortodox Popovici, care n-au cedat, alții și alții care n-au făcut compromisuri». Deci, pe episcopul Nicolae Popovici l-a cunoscut în temniță părintele Onofrei și-i elogiază ținuta demnă de acolo.

Ceea ce se cade a mai fi relevat este că, pe de o parte, episcopul Nicolae Popovici, fiind ierarh în scaun, asista la reuniuni ale mișcării isihaste «Rugul aprins al Maicii Domnului» de la Mănăstirea Antim, de la înființarea acesteia în 1946 și până la desființarea ei în 1948; pe de alta, același vlădică s-a numărat printre candidații la scaunul de patriarh în 1948, fapt care n-avea să fie uitat de cel care a ajuns atunci patriarh, adică, Justinian Marina. Tocmai faptele acestea, de altfel, aveau să contribuie nu numai la îndepărtarea din scaun și surghiunul lui la mănăstire, ci și la întemnițarea sa. Episcopul Nicolae Popovici fiind, împreună cu episcopul Eugenie Laiu Suceveanul, cei doi ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române care au fost întemnițați.

Vasile Lăzărescu a fost ales episcop al Episcopiei Timișoarei în iunie 1940. Episcopia avea să fie ridicată la treapta de arhiepiscopie în iunie 1947, iar, în septembrie al aceluiași an, la rangul de mitropolie. Ca mitropolit, Vasile Lăzărescu «a păstorit pînă la 18 decembrie 1961, cînd a fost pensionat» sau «pus în retragere de Sf. Sinod», potrivit părintelui Păcurariu. În realitate, însă, mitropolitul Vasile Lăzărescu a fost îndepărtat din scaun la 18 decembrie 1961 și trimis în surghiun la Mănăstirea Cernica, unde a trecut la Domnul în 1969. Mormântul mitropolitului Vasile se află «în cimitirul bisericii din Cornești, jud. Timiș».

Teodor (Trandafir) Scorobeț a fost ales arhiepiscop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, cu titlul de Rășinăreanul, în 1946. Dar, «în 1948, a fost scos la pensie forțat» și trimis, desigur, la mănăstire. Lipsesc însă informațiile. Nici chiar în *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* a părintelui Păcurariu nu găsim indicat unde a viețuit ierarhul Teodor și nici anul morții sale. Mormântul său se află la Rășinari.

Urmașul episcopului Nicolae Popovici pe tronul Oradiei a fost episcopul Valerian Zaharia (1905-1996), înscăunat la 25 noiembrie 1951. În ianuarie 1997, mitropolitul Antonie Plămădeală declara că Valerian Zaharia «intrase chiar ca mare simpatizant al socialismului și comunismului cînd a fost ales episcop, dar, după câțiva ani, și-a mai dat drumul la gură». Motiv pentru care, declara același mitropolit, episcopul Valerian «a fost scos fără milă din scaun și din Sinod și-a rămas așa până aproape la 50 de ani, dat afară», conchizând:

«Deci, oriunde s-ar fi putut isca, și Securitatea era pretutindeni, oriunde s-ar fi putut isca o asemenea inițiativă, pericolul era decapitarea imediată și înfricoșarea celorlalți». Scos «fără milă din scaun și din Sinod», episcopul Valerian Zaharia a fost la 12 decembrie 1969. Preotul Vasile Ailioaei, parohul Parohiei Podeanu din București, scria, în 1996, că vlădica Valerian «a fost pensionat împotriva voinței sale în decembrie 1969, clipă din care episcopul Valerian va redeveni un nonconformist singuratic, cum de altfel a fost toată viața». Același preot, Ailioaei, mai scria că episcopul Valerian Zaharia «s-a stabilit, după lungi peregrinări, care i-au condus pașii „de la Nistru pân’la Tisa”, în casa parohială a parohiei Podeanu, din strada Dornei nr. 70». Care au fost acele «lungi peregrinări», adică, unde a stat episcopul Valerian după îndepărtarea din scaun și până la venirea în casa parohială amintită, preotul Ailioaei nu le prezintă; în casa parohială a Parohiei Podeanu, episcopul Valerian s-a stabilit «în ultimii șase ani din viață», unde a și trecut la cele veșnice, în ziua de 13 martie 1996.

Episcopul Valerian Zaharia este, din cele cunoscute până în prezent, primul ierarh îndepărtat din scaun în timpul dictaturii comunist-ceaușiste.

Al doilea ierarh ortodox îndepărtat din scaun în timpul dictaturii comunist-ceaușiste a fost mitropolitul Nicolae Mladin al Ardealului (1967-1981). La 1 august 1981, mitropolitul Nicolae Mladin a fost «nevoit să se retragă din scaun», sau «retras», potrivit părintelui Păcurariu, stabilindu-se la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, unde a și trecut la Domnul, la 1 iunie 1986.

Din cele prezentate, rezultă, deci, că autoritățile comuniste au folosit pentru reclusiunea monastică a ierarhilor ortodocși, depuși din treaptă, mănăstirile: Căldărușani, Cernica, Neamț, Agapia, Cheia, Cozia, Curtea de Argeș, Ciorogârla, Toplița, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși, „Sfântul Ioan Botezătorul” din Alba Iulia, Horaița, Sâmbăta de Sus, precum și schiturile: Darvari (București), Dragoslavele și Schitul Maicilor (București). Aceste așezăminte monahale ortodoxe - 13 mănăstiri și 3 schituri - făceau parte integrantă din spațiul concentraționar românesc și se aflau sub stricta și directă supraveghere a Securității.

Cu regret constatăm, însă, că, în niciuna din cele șase ediții ale *Ghidului așezămintelor monahale ortodoxe din România* - ultima, în 2001- editate de dl. Mihai Vlasie nu găsim nicio referință sau mențiune despre surghiunul vreunui ierarh ortodox într-unul din așezămintele monahale amintite mai sus. După cum, aceeași constatare este valabilă, din păcate, și în privința celor două ediții - I în 1993, a II-a în 1995 - ale lucrării, *Ghidul schiturilor, mănăstirilor și așezămintelor monahale cu moaște și icoane făcătoare de minuni*, apărută la Editura Anastasia din București și semnată de d-nii Ion Băcănanu și Gheorghe Iacob.

Dacă la cei 28 de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, trecem și pe mitropolitul Visarion Puiu și pe episcopul Vasile Leu, rezultă că numărul celor care au suferit prigoana comunistă se ridică la 30. Adică 30 de ierarhi ortodocși

români au fost victimele dictaturii comuniste din România. La care, firește, se cuvin adăugați și cei doi ierarhi români ortodocși de stil vechi, ceea ce dă numărul total de 32. Oricum, indiferent de numărul lor, cert este că toți acești ierarhi prigonți de comuniști, unii chiar uciși prin otrăvire, și alții trimiși cu domiciliul forțat în mănăstiri și schituri - cei mai mulți dintre ei - reprezentau elita ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, care nu a voit să facă nici un compromis cu cei fără de Dumnezeu; într-adevăr, toți ierarhii depuși din scaun, trimiși în surghiun la mănăstiri sau schituri, supravegheați, prigonți, înțemnițați - doi - și unii dintre ei și omorâți, prin otrăvire, reprezintă «obrazul curat» al Bisericii Ortodoxe Române în lupta acesteia împotriva ideologiei inumane comuniste. Iată de ce se cuvine ca suflarea românească ortodoxă să nu-i uite. Iar Sinodul Bisericii Ortodoxe Române să-i canonizeze, în sfârșit, ca ierarhi mărturisitori, măcar pe unii dintre vlădicii ei martiri din anii dictaturii comuniste; în fond, este datoria morală a Sinodului, mai ales că, «dacă e adevărat că somnul rațiunii naște monștri, nu e mai puțin adevărat că nici amorteala memoriei nu produce îngeri».

*Comunicare prezentată în cadrul Simpozionului,
Experimentul Pitești - Secțiunea a II-a, 4-6 octombrie 2002
organizat de Fundația Culturală Memoria - Filiala Argeș.*

1947 - Acoperișuri (detaliu)